

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 204 – Технологія виробництва та переробки продукції
тваринництва

Допускається до захисту

Зав. кафедри генетики,

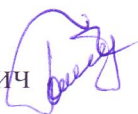
розведення та селекції тварин

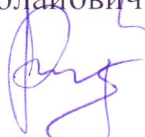
 професор Ставецька Р.В.

« 25 » 05 2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СТОВ
«АгроКо» ТА ЙОГО ПЕРЕРОБКИ В ПрАТ
«ЗВЕНИГОРОДСЬКИЙ СИРОРОБНИЙ КОМБІНАТ»
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконав: Городов Олексій Миколайович

Керівник доц. Клопенко Н. І.

Рецензент

Я, Городов О. М., засвічую, що кваліфікаційну
роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2026

Зміст

Завдання на виконання випускної роботи

Висновок керівника на випускну роботу

Вступ

1. Огляд літератури

1.1. Сучасний досвід організації та розвитку молочного скотарства в Україні

1.2. Сучасні системи утримання молочного стада

2. Матеріали та методи досліджень

3. Результати власних досліджень

3.1. Коротка характеристика господарства

3.2. Породний та віковий склад стада

3.3. Молочна продуктивність корів різних ліній

3.4. Відтворювальна здатність корів різних ліній

3.6. Технологія переробки продукції тваринництва

4. Економічна ефективність розведення за лініями

Висновки

Пропозиції

Список використаних джерел

Анотація

Городов Олексій Миколайович

Тема: «Аналіз технології виробництва молока в СТОВ «АгроКо» та його переробки в ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» Черкаської області»

Сучасний період розвитку тваринництва характеризується створенням тварин інтенсивного типу, які відрізняються високими показниками продуктивності, технологічною придатністю до умов використання в яких вони забезпечують високий рівень рентабельності виробництва продукції.

Тому тема роботи, яка присвячена аналізу технології виробництва молока в СТОВ «АгроКо» та його переробки в ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» Черкаської області є актуальною.

У числі біологічних і технологічних характеристик великої рогатої худоби, що оцінюються в роботі, знаходяться молочна продуктивність, морфо-функціональні якості вимені, відтворювальна здатність та вивчення окремих факторів які впливають на підвищення ефективності виробництва молока. Дослідженнями було встановлено, що молочна продуктивність за 305 днів лактації у корів даного стада на протязі трьох останніх років в середньому становила 9520 кг молока. Надій корів за рахунок удосконалення стада через використання цінних бугаїв-плідників постійно зростає. В якості пропозицій при подальшій роботі з тваринами стада, бажано з'ясувати причини подовження сервіс-періоду у корів та усунути їх. Результати досліджень, представлені в роботі, можуть бути використані для коригування регіональної програми селекційно-племінної роботи з української чорно-рябої молочної породи.

Кваліфікаційна робота магістра містить 40 сторінок, 9 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел із 23 найменувань.

Ключові слова: селекція, порода, молочна продуктивність, лінія, бугаї-плідники

Abstract

Gorodov Oleksiy Mykolayovych

Topic: “Analysis of milk production technology in the AgroKo joint-stock company and its processing in the Zvenigorod Cheese Factory of Cherkasy region”

The current period of livestock development is characterized by the creation of intensive-type animals, which are distinguished by high productivity indicators, technological suitability for the conditions of use in which they provide a high level of profitability of production.

Therefore, the topic of the work, which is devoted to the analysis of milk production technology in the AgroKo joint-stock company and its processing in the Zvenigorod Cheese Factory of Cherkasy region, is relevant.

Among the biological and technological characteristics of cattle evaluated in the work are milk productivity, morpho-functional qualities of the udder, reproductive ability and the study of individual factors that affect the increase in the efficiency of milk production. The research found that the milk yield for 305 days of lactation in cows of this herd over the past three years averaged 9520 kg of milk. The hope of cows due to herd improvement through the use of valuable bulls-breeders is constantly growing. As suggestions for further work with herd animals, it is desirable to find out the reasons for the extension of the service period in cows and eliminate them. The results of the research presented in the work can be used to adjust the regional program of selection and breeding work on the Ukrainian black-and-white dairy breed.

The master's qualification work contains 40 pages, 9 tables, 6 figures, a list of used sources with 23 names.

Keywords: selection, breed, milk yield, line, bulls-breeders

ВСТУП

Молочне скотарство займає провідне місце серед галузей тваринництва України, забезпечуючи населення цінними продуктами харчування та сировиною для переробної промисловості. Воно відіграє важливу роль у формуванні продовольчої безпеки країни та економічному розвитку сільського господарства. Незважаючи на труднощі, пов'язані з коливанням чисельності поголів'я, зростанням собівартості виробництва та недостатньою державною підтримкою, молочне скотарство зберігає високий потенціал для розвитку завдяки впровадженню сучасних технологій утримання та годівлі тварин.

Сучасні тенденції розвитку галузі спрямовані на підвищення продуктивності стада, покращення якості молока, оптимізацію технологічних процесів та зменшення витрат праці. Особлива увага приділяється використанню високопродуктивних порід великої рогатої худоби, впровадженню автоматизованих систем доїння та кормозабезпечення, а також застосуванню ресурсозберігаючих технологій у будівництві та плануванні ферм. Внаслідок цього молочне скотарство України продовжує залишатися перспективною та ефективною галуззю сільського господарства.

Розведення молочної худоби є складним багатокомпонентним процесом, основною метою якого є покращення господарсько-корисних властивостей тварин, насамперед молочної продуктивності, відтворної здатності та тривалості їх господарського використання. Сучасна селекційна робота поєднує традиційні методи оцінки племінної цінності з біотехнологічними, генетичними та інформаційними технологіями. Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців показують, що підвищення продуктивності стада можливе лише за умови збалансованого розвитку всіх селекційних ознак. Надмірне зосередження на молочних показниках без урахування репродуктивної функції може негативно позначатися на фертильності та загальному стані здоров'я тварин [6].

Отже, результативна селекційна робота сприяє комплексному підвищенню продуктивності стада, поліпшенню його генетичних якостей і створює міцну основу для стабільного розвитку молочного скотарства як на рівні окремого господарства, так і в масштабі регіону чи країни.

Тому темою роботи став аналіз технології виробництва молока в СТОВ «АгроКо» та його переробки в ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» Черкаської області.

РОЗДІЛ 1
ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ
1.1.Сучасний досвід організації та розвитку молочного
скотарства в Україні

Молочне та молочно-м'ясне скотарство в Україні, незважаючи на недостатній рівень державної підтримки, зменшення чисельності поголів'я великої рогатої худоби та підвищення вартості кормів і виробничих ресурсів, продовжує залишатися важливою та перспективною галуззю тваринництва. Значна частина сільськогосподарських підприємств займається виробництвом молока та розведенням великої рогатої худоби, що відіграє суттєву роль у забезпеченні населення молочною продукцією та сировиною для переробної промисловості.

У сучасних умовах господарювання виробники молока прагнуть підвищити ефективність виробництва шляхом упровадження новітніх технологій утримання, годівлі та відтворення тварин. Важливе значення має використання інтенсивних технологій виробництва, удосконалення кормової бази, механізація та автоматизація виробничих процесів, а також проведення цілеспрямованої селекційно-племінної роботи.

Одним із головних факторів підвищення продуктивності молочного скотарства є використання високопродуктивних порід великої рогатої худоби та повне реалізування їх генетичного потенціалу. У господарствах України широко застосовують такі породи, як голштинська, українська чорно-ряба молочна та українська червоно-ряба молочна, які характеризуються високими показниками молочної продуктивності та доброю адаптацією до місцевих умов утримання. Поєднання високопродуктивного генотипу з повноцінною годівлею та належними умовами утримання дає змогу суттєво підвищити надої молока та покращити його якість [21].

Практика передових господарств свідчить, що високі виробничі показники досягаються завдяки комплексному підходу до організації виробництва. Він включає раціональне використання кормових ресурсів,

створення комфортних умов утримання тварин, застосування сучасних технологій доїння та охолодження молока, а також ефективне ведення селекційно-племінної роботи зі стадом. Це сприяє підвищенню продуктивності корів, поліпшенню якості молока та зростанню економічної ефективності галузі молочного скотарства.

Останніми роками в господарствах України широко застосовують голштинських бугаїв-плідників для покращення продуктивних показників тварин чорно-рябої породи. Дослідження свідчать, що молочна продуктивність корів-первісток, отриманих від схрещування з голштинською породою, у племінних господарствах є достовірно вищою порівняно з чорно-рябими ровесницями, яких вирощували за однакових умов годівлі та утримання [18].

Використання голштинської породи у селекційній роботі сприяє підвищенню генетичного потенціалу молочної продуктивності стада, покращенню екстер'єрних ознак тварин та розвитку молочного типу. Такі корови характеризуються більшою живою масою, кращою формою вимені, а також підвищеною здатністю до інтенсивного виробництва молока за умови належного рівня годівлі та утримання.

Водночас ефективність використання голштинських плідників значною мірою залежить від створення відповідних технологічних умов у господарстві. Для повної реалізації генетичного потенціалу тварин необхідно забезпечити повноцінну та збалансовану годівлю, оптимальні умови утримання, належний ветеринарний контроль і чітко організовану селекційно-племінну роботу. Лише за таких умов можливе стабільне зростання молочної продуктивності корів та підвищення економічної ефективності ведення молочного скотарства.

В Україні поступово впроваджуються сучасні молочні ферми, що функціонують на основі ресурсозберігаючих технологій виробництва молока. Їх створення передбачає використання нових об'ємно-планувальних та технологічних рішень при будівництві тваринницьких приміщень. Основою

таких технологій є безприв'язна система утримання високопродуктивних корів із доїнням у спеціально обладнаних доїльних залах, оснащених сучасними високопродуктивними установками різних типів.

Запровадження таких технологічних рішень сприяє значному підвищенню ефективності виробництва. Зокрема, витрати праці на виробництво 1 ц молока на новітніх фермах становлять лише 2–3 люд.-год, тоді як на фермах, де використовуються застарілі технології, цей показник може досягати 15–17 люд.-год. Це свідчить про значне зниження трудомісткості виробничих процесів та підвищення продуктивності праці.

Крім того, сучасні ферми обладнуються автоматизованими системами видалення гною, вентиляції, охолодження та зберігання молока, що забезпечує належні санітарно-гігієнічні умови утримання тварин і сприяє отриманню високоякісної молочної продукції. Важливу роль відіграє також механізація процесів роздавання кормів та контроль за станом здоров'я і продуктивністю тварин за допомогою сучасних інформаційних технологій. Таким чином, впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій у молочному скотарстві дає змогу підвищити рівень механізації виробництва, зменшити витрати праці, покращити умови утримання корів та підвищити економічну ефективність функціонування молочних ферм.

1.2. Сучасні системи утримання молочного стада

У сучасному молочному скотарстві застосовуються різні системи утримання корів, які спрямовані на підвищення їх продуктивності, покращення умов утримання та зменшення витрат праці. Найбільш поширеними є прив'язна та безприв'язна системи утримання. Прив'язна система передбачає індивідуальне розміщення корів у стійлах, де здійснюється їх годівля, доїння та відпочинок. Водночас така система потребує значних трудових витрат і поступово замінюється більш прогресивними технологіями.

У багатьох сучасних господарствах впроваджується безприв'язна

система утримання, яка передбачає вільне пересування тварин у приміщенні або на вигульних майданчиках. За цієї системи корів утримують у групах, а доїння проводять у спеціально обладнаних доїльних залах. Така технологія сприяє зменшенню трудомісткості виробництва, підвищенню продуктивності праці та створенню більш комфортних умов для тварин.

Важливою складовою сучасних технологій утримання є механізація та автоматизація основних виробничих процесів. На сучасних фермах використовують автоматизовані системи роздавання кормів, видалення гною, вентиляції приміщень, а також обладнання для охолодження і зберігання молока. Це дає можливість забезпечити оптимальний мікроклімат у тваринницьких приміщеннях, підтримувати високий рівень санітарно-гігієнічних умов та підвищувати ефективність виробництва молока. Таким чином, застосування сучасних систем утримання молочного стада сприяє поліпшенню добробуту тварин, зростанню їх продуктивності та підвищенню економічної ефективності ведення молочного скотарства.

Основними параметрами інтенсифікації технології виробництва молока є впровадження сучасних підходів до проектування та організації молочних ферм. Зокрема, доцільним є застосування павільйонного типу забудови з так званим «щедрим» плануванням. Такі приміщення проєктують з урахуванням можливості їх використання у всіх кліматичних зонах України, що забезпечує універсальність та ефективність експлуатації.

Однією з важливих переваг безприв'язної системи утримання є постійний доступ тварин до свіжого повітря протягом року, а також можливість вільного пересування у приміщеннях і на вигульних майданчиках. Активний спосіб життя корів позитивно впливає на їх фізіологічний стан, сприяє підвищенню резистентності організму до захворювань, покращує загальний стан здоров'я, нормалізує обмін речовин і процеси терморегуляції.

Застосування павільйонного типу забудови ферм дає змогу здійснювати будівництво та введення в експлуатацію окремих виробничих

об'єктів поетапно, без суттєвого порушення технологічного процесу виробництва. Водночас такий тип забудови може призводити до збільшення площ виробничого призначення приблизно на 28 % [32].

З метою підвищення компактності розміщення об'єктів ферми, скорочення відстаней для транспортування кормів, молока, гною та інших матеріалів, а також зменшення площі огорожі, будівлі та споруди доцільно об'єднувати в єдиний виробничий комплекс. При проєктуванні кормових проїздів і проходів необхідно враховувати габарити технічних засобів, що використовуються для роздавання кормів. Для мобільних кормороздавачів вітчизняного виробництва ширина кормового проїзду повинна становити не менше 2,5 м за умови одностороннього роздавання корму. У разі використання закордонних кормороздавачів-змішувачів при двосторонньому роздаванні кормів ширина кормових проїздів може досягати 4 м, що передбачає організацію годівлі на широкому та високому кормовому столі.

Створення комфортних умов для відпочинку корів у приміщеннях позитивно впливає на їх самопочуття та продуктивність. Лежання допомагає знімати стрес, покращує секрецію молока і сприяє нормалізації фізіологічних процесів. Під час відпочинку тварини намагаються зайняти зручне положення, що забезпечує спокій та дозволяє активно пережовувати жуйку. Серед технологічних факторів найбільший вплив на тривалість відпочинку має характер та розміри лігва. Дослідження показали, що стійла шириною 1,3 м забезпечують коровам найбільший комфорт для лежання та відпочинку.

У таких умовах тривалість відпочинку корів вірогідно збільшується на 29 хвилин і досягає 679 хвилин, або 47,15 % доби. Крім того, спостерігається збільшення часу пережовування жуйки на 24 хвилини та лежання – на 28 хвилин. Як наслідок, молочна продуктивність корів підвищується на 1,29 кг ($P < 0,95$), що становить 5,84 % приросту порівняно з контрольною групою [33].

За словами В.А. Легкодуба та М.М. Луценка [14], із впровадженням інноваційних технологій у виробництво молока, що передбачають суворе

дотримання всіх технологічних процесів та операцій, роль технології стає домінуючою і визначає організацію виробництва. Це підкреслює необхідність формування організованої технології — сукупності знань про методи та дії, які забезпечують отримання кінцевого продукту. У молочному скотарстві до таких організованих технологій відноситься, зокрема, процес доїння.

РОЗДІЛ 2

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідна група тварин знаходилася у подібних умовах годівлі та утримання. Досліджувалися закономірності росту і розвитку молодняку у різні вікові періоди за даними живої маси телиць у різному віці, а саме при народженні, 3, 6, 9, 12, 15 і 18 місяців, а також визначалися проміри екстер'єру у віці 6, 9 і 12 місяців.

Контроль за ростом і розвитком ремонтних телиць здійснювали за живою масою, яку визначали шляхом зважування і взяттям промірів окремих статей екстер'єру. Для одержання вірогідних результатів, зважування тварин проводили в один і той же час доби, але після тривалого проміжку часу, який пройшов від попередньої годівлі та напування.

Зміни живої маси у телиць встановлювали за показниками: абсолютного приросту за період і добу, відносного приросту.

Абсолютний приріст за добу – це кількісні показники приросту маси, за відомий проміжок часу, який визначають за формулою: (1)

$$A = \frac{W_t - W_0}{t}$$

де W_t – маса на кінець періоду; W_0 – маса на початок періоду; t – тривалість періоду

За абсолютним приростом не можливо порівняти ступінь напруження швидкості росту в декількох тварин, оскільки він не показує залежності між величиною маси тіла (проміру) тварини і швидкістю росту. Напруженість росту тварин характеризують відносні величини – відносний приріст.

Відносний приріст – це величина приросту тварини за контрольний період, виражений у відсотках від величини параметра на початок контрольного періоду і його визначають за формулою Броді-Шмальгаузена [34]: (2)

$$B = \frac{W_t - W_0}{W_0} \times 100,$$

де B – відносна швидкість росту.

Інтенсивність росту великої рогатої худоби найвища в перші місяці після народження, а потім вона поступово і нерівномірно щомісячно знижується.

Напруженість ростових змін характеризують індекс рівномірності росту (I_p), індекс напруги росту (I_n), які визначали за формулами [34]: (3)

$$I_p = \frac{1}{1+\Delta t} \times \text{СП}$$

де I_p – індекс рівномірності росту;

Δt – інтенсивність формування живої маси; СП – середньодобовий приріст 0-6 міс.

$$I_n = \frac{\Delta t}{\text{ВП} \times \text{СП}}$$

де I_n – індекс напруги росту;

ВП – відносний приріст 0-6 міс.

$$\Delta t = \frac{W_3 - W_0}{0,5 \times (W_3 + W_0)} - \frac{W_6 - W_3}{0,5 \times (W_6 + W_3)}$$

де W_0 – жива маса при народженні; W_3 – жива маса в 3 місяці;

W_6 – жива маса в 6 місяців.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Коротка характеристика господарства

СТОВ «АгроКо» — сучасне багатогалузеве аграрне підприємство, розташоване в селі Крутьки Золотоніського району Черкаської області. Господарство функціонує у формі сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю та зареєстроване у 2001 році. Основним видом економічної діяльності підприємства є вирощування зернових, зернобобових та олійних культур, що відповідає спеціалізації аграрного сектору центральної частини України.

Виробнича структура СТОВ «АгроКо» поєднує дві взаємопов'язані галузі — рослинництво і тваринництво. Земельний банк господарства становить близько 10,7 тис. га орних земель, що свідчить про значний ресурсний потенціал підприємства. У структурі посівних площ вирощуються пшениця, кукурудза, соя та соняшник. Застосування сучасних технологій обробітку ґрунту, систем удобрення та високопродуктивного насіннєвого матеріалу забезпечує стабільне виробництво рослинницької продукції ([agroco.com.ua][2])

Тваринницька галузь господарства представлена молочно-м'ясним скотарством. Поголів'я великої рогатої худоби налічує близько 3800 голів, із них близько 1500 корів дійного стада. У господарстві розводять високопродуктивну голштинську породу, а також здійснюють вирощування ремонтного молодняку та нетелей. Виробництво молока орієнтоване на отримання продукції екстра ґатунку, що свідчить про високий рівень технологічної дисципліни та належні санітарно-гігієнічні умови виробництва ([agroco.com.ua][2])

Особливістю підприємства є впровадження сучасних технічних рішень у галузі тваринництва. На фермах функціонують системи вентиляції та охолодження, які забезпечують оптимальний мікроклімат у приміщеннях для утримання худоби. Це сприяє зниженню теплового стресу тварин,

підвищенню їх продуктивності та покращенню відтворювальних показників стада

Матеріально-технічна база СТОВ «АгроКо» включає кормоцех, елеваторні потужності та сучасну сільськогосподарську техніку. Власне виробництво комбікормів дає можливість формувати збалансовані раціони годівлі тварин та знижувати собівартість молока і приростів живої маси. Наявність зернозберігальних об’єктів забезпечує ефективну логістику та післязбиральну доробку врожаю.

Таблиця 1. Розмір і структура земельних угідь, га

Показники	Роки			
	2024	%	2025	%
Загальна земельна площа, га	2580	100	2580	100
в т.ч. сільськогосподарських угідь, га	2283	88,5	2583	88,5
із них рілля, га	2116	92,6	2116	92,7
Пасовища, га	257	10,0	257	10,0
Ставки та водоймища, га	15	0,6	15	0,6
Сіножаті, га	25	0,9	25	0,9

Отже, СТОВ «АгроКо» є високотехнологічним аграрним підприємством Черкаської області з розвиненим рослинництвом і молочним скотарством. Поєднання значного земельного фонду, сучасної технічної бази, продуктивного поголів’я та інноваційних технологій створює передумови для стабільного розвитку господарства та підвищення його конкурентоспроможності.

Земельні ресурси є однією з найважливіших складових виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства, оскільки саме вони визначають можливості для розвитку рослинництва, кормової бази та тваринництва. Рациональна структура земельних угідь сприяє підвищенню ефективності використання земельного фонду, зростанню урожайності

сільськогосподарських культур і забезпеченню стабільної діяльності господарства. Тому аналіз розміру та структури земельних угідь дає змогу оцінити рівень землекористування підприємства та тенденції його розвитку.

Як видно з даних таблиці 1, загальна земельна площа господарства у 2024 та 2025 роках залишалася незмінною і становила 2580 га. Це свідчить про стабільність земельного фонду підприємства та відсутність суттєвих змін у площі землекористування. Площа сільськогосподарських угідь у 2024 році становила 2283 га, або 88,5 % від загальної земельної площі. У 2025 році цей показник зріс до 2583 га, що також зазначено на рівні 88,5 %. Це свідчить про високий рівень освоєння земельних ресурсів та їх використання за основним призначенням. У структурі сільськогосподарських угідь найбільшу частку займала рілля. У 2024 році її площа становила 2116 га, або 92,6 %, а у 2025 році залишилася на тому ж рівні — 2116 га, проте частка незначно зросла до 92,7 %. Це вказує на рослинницьку спрямованість господарства та значну розораність земель. Площа пасовищ упродовж досліджуваного періоду залишалася сталою і становила 257 га, або 10,0 %. Наявність пасовищ має важливе значення для забезпечення тваринництва природними кормами. Сіножаті також не зазнали змін і становили 25 га, або 0,9 % у загальній структурі земельних угідь. Їх використання є важливим для заготівлі грубих кормів. Площа ставків та водоймищ у 2024–2025 роках залишалася незмінною — 15 га, або 0,6 %, що створює додаткові можливості для водозабезпечення та господарських потреб.

Отже, аналіз таблиці свідчить, що структура земельних угідь господарства упродовж 2024–2025 років була стабільною, без істотних змін. Переважання ріллі у структурі угідь характеризує господарство як підприємство з розвиненим рослинництвом, а наявність пасовищ і сіножатей створює належні умови для розвитку тваринництва.

Таблиця 3

Структура посівних площ, га

Показники	Роки	
	2024	2025
Зернові культури, всього	1485	1500
в т. ч. пшениця	598	495
Ячмінь	395	482
кукурудза на зерно	396	435
Технічні культури, всього	283	300
в т. ч. соняшник	185	185
ріпак	103	120
Кормові культури, всього	448	411
в т. ч. кукурудза на силос та зелений корм	285	249
однорічні трави	79	82
багаторічні трави	90	90
Всього посівів	2224	2224

Структура посівних площ є важливим показником спеціалізації та виробничого напрямку сільськогосподарського підприємства. Вона характеризує співвідношення між окремими групами культур і дає можливість оцінити раціональність використання ріллі, рівень забезпечення кормової бази та орієнтацію господарства на виробництво товарної продукції. Аналіз змін у структурі посівів дає змогу визначити пріоритетні напрями розвитку підприємства та ефективність використання земельних ресурсів. Згідно з даними таблиці, загальна площа посівів у 2024 та 2025 роках залишалася незмінною і становила 2116 га, що свідчить про стабільне використання ріллі господарством.

Найбільшу частку у структурі посівних площ займали зернові культури. У 2024 році їх площа становила 1485 га, а у 2025 році зросла до 1500 га, або на 15 га. Це свідчить про посилення зернового напрямку виробництва. У складі зернових культур найбільші зміни спостерігались за окремими культурами. Посіви пшениці скоротилися з 598 га у 2024 році до 495 га у 2025 році, тобто на 103 га. Водночас площа ячменю збільшилася з 395 до 482 га, або на 87 га. Посіви кукурудзи на зерно також зросли з 396 до 435 га, що на 39 га більше порівняно з попереднім роком. Це свідчить про переорієнтацію структури зернових культур на більш продуктивні та економічно вигідні культури.

Площа технічних культур у 2024 році становила 283 га, а у 2025 році зросла до 300 га, тобто на 17 га. У їх складі посіви соняшнику залишилися незмінними — 185 га, тоді як площа ріпаку збільшилася з 103 до 120 га, або на 17 га. Це може бути пов'язано з високою рентабельністю вирощування олійних культур. Кормові культури займали у 2024 році 448 га, а у 2025 році їх площа скоротилася до 411 га, тобто на 37 га. Зокрема, площа кукурудзи на силос та зелений корм зменшилася з 285 до 249 га, або на 36 га. Посіви однорічних трав дещо збільшилися — з 79 до 82 га, а багаторічні трави залишилися без змін і становили 90 га.

Отже, аналіз структури посівних площ свідчить, що господарство має зерново-технічний напрям виробництва з одночасним забезпеченням кормової бази для тваринництва. У 2025 році простежується тенденція до розширення площ зернових і технічних культур за рахунок скорочення кормових, що може свідчити про прагнення підприємства підвищити економічну ефективність виробництва.

3.2 Породний та віковий склад стада

Структура стада великої рогатої худоби є важливим показником спеціалізації та ефективності роботи тваринницького підприємства. Вона характеризує співвідношення продуктивного, ремонтного та вирощуваного поголів'я, що визначає можливості відтворення стада, виробництва молока та м'яса. Одним із ключових показників ефективної організації відтворення поголів'я є забезпечення раціональної структури стада. Під структурою стада розуміють відсоткове співвідношення тварин різних статевих і вікових груп у загальній чисельності поголів'я.

У господарстві стадо великої рогатої худоби представлене такими виробничо-віковими групами: корови, нетелі, телиці віком до одного року, телиці старше одного року, а також бички на відгодівлі (табл. 4). Формування структури стада визначається виробничим напрямом підприємства, рівнем спеціалізації та особливостями організації відтворювального процесу.

Таблиця 4

Структура стада великої рогатої худоби

Показник	2025 р.	
	голів	%
Всього великої рогатої худоби, гол.	3800	100
у тому числі: корови, гол.	1500	39,5
нетелі	420	11,1
молодняк 6-12 місяців	760	20,0
молодняк до 6 місяців	670	17,6
відгодівельне поголів'я	450	11,8

Згідно з даними таблиці, у 2025 році загальна чисельність великої рогатої худоби в СТОВ «АгроКо» становила 3800 голів. Із них найбільшу частку займали корови — 1500 голів, або 39,5 % від загального поголів'я. Це свідчить про виражену молочну спеціалізацію господарства, що

підтверджується виробництвом молока екстрагатунку.

Нетелі становили 420 голів, або 11,1 %, що є позитивним показником, оскільки така кількість ремонтного молодняку забезпечує своєчасне оновлення основного стада та підвищення його продуктивності. Молодняк віком 6–12 місяців налічував 760 голів, або 20,0 %, а молодняк до 6 місяців — 670 голів, або 17,6 %. Значна частка молодняку свідчить про налагоджену систему відтворення стада, належну організацію вирощування телят та перспективи подальшого розвитку тваринництва. Відгодівельне поголів'я становило 450 голів, або 11,8 %, що вказує на поєднання молочного та м'ясного напрямів виробництва.

Отже, структура стада СТОВ «АгроКо» є раціональною та відповідає спеціалізації господарства. Значна частка корів забезпечує високий рівень виробництва молока, а достатня кількість ремонтного молодняку створює умови для стабільного відтворення та підвищення продуктивності стада.

Одним із важливих показників ефективності використання маточного поголів'я є розподіл корів за кількістю отелень. Він характеризує вікову структуру стада, рівень вибракування тварин, тривалість господарського використання корів та інтенсивність відтворення. Раціональна структура стада передбачає достатню кількість корів-первісток для оновлення поголів'я та значну частку корів середніх лактацій, які відзначаються найвищою продуктивністю.

Аналіз даних таблиці свідчить, що у стаді господарства налічується 1500 корів. Найбільшу частку становлять корови 4–5 отелень — 365 голів, або 24,3 %, що є позитивним показником, оскільки саме у цей період тварини досягають максимальної молочної продуктивності.

Корови-первістки становлять 320 голів, або 21,3 % загального поголів'я. Така частка забезпечує своєчасне оновлення стада та підтримання належного рівня відтворення. Корови другого отелення складають 285 голів (19,0 %), третього — 240 голів (16,0 %).

Таблиця 5

Розподіл корів за отеленнями

Показник	Усього, голів	У тому числі за отеленнями							Середній вік		Уведено первісто у стадо
		1		2	3	4-5	6-9	10 і старше	у отеленнях	при 1 отеленні місяців	
		усього	у т.ч. із закінченою								
Відносно стада, голів	1500	320	280	285	240	365	230	60	3,8	28	320
Питома вага,%	100	21,3	-	19,0	16,0	24,3	15,4	4,0	-	-	21,3
Селекцій не ядро, голів	900	150	-	185	170	235	130	30	-	-	-
Матері племінни х бугаїв, голів	45	2		6	8	15	10	4	-	-	-

Частка корів старших вікових груп (6–9 отелень) становить 230 голів, або 15,4 %, а корів 10 і більше отелень — лише 60 голів, або 4,0 %. Це свідчить про своєчасне вибракування малопродуктивних та старших тварин. Середній вік корів у стаді становить 3,8 отелення, що характеризує стадо як відносно молоде та продуктивне. Вік першого отелення складає 28 місяців, що відповідає нормативним показникам для молочного скотарства. До селекційного ядра віднесено 900 корів, або 60,0 % стада, що свідчить про високий генетичний потенціал поголів'я. Матерів племінних бугаїв налічується 45 голів, що підтверджує цінність окремих тварин для племінної роботи.

Отже, структура стада за отеленнями у СТОВ «АгроКо» є раціональною, характеризується достатньою часткою молодих корів і значною кількістю тварин продуктивного віку, що створює передумови для стабільного виробництва молока та ефективного відтворення поголів'я.

3.3 Оцінка екстер'єру великої рогатої худоби

Екстер'єр сільськогосподарських тварин є важливим показником їх конституції, здоров'я, продуктивних якостей і племінної цінності. За особливостями будови тіла, розвитком окремих статей та пропорційністю тулуба можна оцінити відповідність тварин породному типу, напрям продуктивності та придатність до господарського використання. Вивчення екстер'єру має важливе значення у селекційній роботі, оскільки дає змогу своєчасно виявляти бажані й небажані ознаки та проводити добір високопродуктивних тварин.

Таблиця 6

Жива маса та проміри будови тіла корів господарства

Показники, одиниці виміру	$M \pm m$	$C_v, \%$
Жива маса, кг	$620,4 \pm 6,8$	17,6
Проміри, см: висота в холці	$136,5 \pm 0,42$	3,5
висота в крижах	$141,2 \pm 0,47$	3,2
обхват грудей	$198,6 \pm 1,12$	5,4
глибина грудей	$74,3 \pm 0,38$	5,7
ширина грудей	$46,8 \pm 0,31$	8,3
довжина грудей	$71,5 \pm 0,46$	6,7
навскісна довжина тулуба	$160,4 \pm 0,95$	5,8
навскісна довжина заду	$54,7 \pm 0,29$	4,8
ширина в клубах	$54,2 \pm 0,34$	5,4
ширина в кульшах	$49,8 \pm 0,27$	5,6
ширина в сідничних горбах	$34,6 \pm 0,21$	6,1

Оцінка живої маси та лінійних промірів тіла корів має важливе значення для характеристики розвитку тварин, міцності конституції та відповідності породному типу. Екстер'єрні показники дають можливість оцінити гармонійність будови тіла, рівень розвитку окремих статей та придатність тварин до інтенсивного використання у молочному скотарстві. Для цього використовують середні величини показників ($M \pm m$) та коефіцієнт

мінливості (C_v , %). Аналіз даних таблиці свідчить, що середня жива маса корів становила 620,4 кг, що характеризує тварин як добре розвинених і достатньо масивних для молочного напряму продуктивності. Коефіцієнт мінливості за даною ознакою дорівнював 7,2 %, що свідчить про відносну вирівняність стада за живою масою. Висота в холці становила 136,5 см, а висота в крижах — 141,2 см, що вказує на гармонійний розвиток тулуба та міцність конституції тварин. Обхват грудей дорівнював 198,6 см, а глибина грудей — 74,3 см, що свідчить про добрий розвиток грудної клітки та органів дихання і травлення. Ширина грудей становила 46,8 см, довжина грудей — 71,5 см. Навскісна довжина тулуба досягала 160,4 см, що характеризує тварин як подовженого молочного типу. Навскісна довжина заду дорівнювала 54,7 см. Проміри тазової частини також знаходилися на достатньому рівні: ширина в клубах становила 54,2 см, у кульшах — 49,8 см, у сідничних горбах — 34,6 см. Це має важливе значення для нормального перебігу отелень та відтворної здатності корів.

Отже, корови характеризуються добрим розвитком екстер'єрних ознак, міцною конституцією та відповідністю молочному типу будови тіла, що створює передумови для високої продуктивності та тривалого господарського використання.

Оцінювання тварин за промірами тіла вважається достатньо точним і об'єктивним способом визначення особливостей екстер'єру. Проте лише абсолютні проміри не завжди дають повне уявлення про відповідність тварини бажаному типу, напряму продуктивності, статеві та породні відмінності, а також гармонійність розвитку окремих частин тулуба. У зв'язку з тим, що пропорції тіла змінюються в процесі росту й розвитку тварин, для більш глибокої оцінки екстер'єру доцільно використовувати індекси будови тіла. З метою комплексної характеристики корів-первісток господарства були розраховані основні індекси будови тіла, результати яких наведено в таблиці 5. Індексний метод дозволяє встановити співвідношення між окремими промірами та більш повно оцінити тип конституції тварин.

За більшістю розрахованих показників (за винятком тазо-грудного індексу) корови-первістки належать до молочного типу продуктивності. Зокрема, індекс довгоногості становив 47,3, розтягнутості — 126,1, тазо-грудний — 89,4, грудний — 64,7, збитості — 113,0, масивності — 142,3, ейрисомії — 313,8, лептосомії — 72,2, широкогрудості — 34,0, округлості ребер — 135,3, умовного об'єму тулуба — 576,8, індекс статі — 112,7. Отримані дані свідчать про добре виражений молочний тип, достатній розвиток тулуба та гармонійну будову тіла тварин.

Проведена індексна оцінка екстер'єру корів-первісток дає змогу зробити висновок, що тварини господарства характеризуються чітко вираженим молочним типом будови тіла. Більшість розрахованих індексів свідчать про добре розвинений тулуб, достатню довжину та глибину корпусу, а також гармонійне співвідношення окремих статей екстер'єру.

Отримані показники підтверджують належний рівень розвитку тварин, їх відповідність напрямку продуктивності та добру конституційну міцність. Це є позитивною передумовою для високої молочної продуктивності, тривалого господарського використання та подальшого вдосконалення стада шляхом селекційного добору.

3.4 Характеристика молочної продуктивності в господарстві

Молочна продуктивність є основним показником ефективності ведення молочного скотарства, оскільки вона визначає рівень виробництва товарного молока та економічну результативність господарства. Її рівень залежить від породних особливостей тварин, умов годівлі, утримання, організації відтворення стада та тривалості лактаційного періоду.

У господарстві молочна продуктивність формується за рахунок високопродуктивного маточного поголів'я, яке характеризується належним рівнем живої маси, добре вираженим молочним типом конституції та достатньою часткою тварин класів «еліта» та I класу. Це створює сприятливі

передумови для отримання стабільних надойв протягом року.

Основним показником молочної продуктивності є надій за лактацію, який у значній мірі відображає генетичний потенціал стада. Крім того, важливе значення мають вміст жиру та білка в молоці, що характеризує його якісні показники та придатність для переробки. У господарстві також враховується середньодобовий надій, який дозволяє оперативно оцінювати продуктивність корів у різні періоди лактації. Загалом, молочна продуктивність у господарстві має стабільний рівень, що забезпечується раціональною годівлею, дотриманням технології утримання та систематичною селекційно-племінною роботою. Подальше підвищення продуктивності можливе за рахунок поліпшення кормової бази, удосконалення структури стада та відбору більш високопродуктивних тварин.

Таблиця 7

Молочна продуктивність корів стада у розрізі лактацій

Група корів		Усього, голів	Надій, кг	Вміст та кількість молочного жиру	
				%	кг
У середньому по стаду		1500	9520	3,79	397,95
За лактаціями	перша	402	8245	3,75	271,69
	друга	295	7960	3,79	297,89
	третя	332	8909	3,80	338,54
	четверта	282	9804	3,80	372,55
	п'ята	104	9071	3,81	421,81
	шоста	85	8818	3,80	449,08

Молочна продуктивність корів є основним економічним показником ефективності ведення молочного скотарства. Її рівень значною мірою

залежить від віку тварин, номера лактації, умов годівлі та утримання, а також генетичного потенціалу стада. Аналіз продуктивності у розрізі лактацій дає змогу визначити закономірності зміни надоїв із віком корів та виявити найбільш продуктивні вікові групи. У середньому по стаду господарства надої становлять 9520 кг молока на корову, при вмісті жиру 3,79 %, що забезпечує вихід молочного жиру на рівні 397,95 кг. Це свідчить про високий загальний рівень молочної продуктивності стада. За першою лактацією спостерігаються найнижчі надої — 8245 кг, що є закономірним для первісток, оскільки їх організм ще продовжує формуватися. Вміст жиру становить 3,75 %, а вихід молочного жиру — 271,69 кг. Друга лактація характеризується незначним зниженням надою до 7960 кг, однак із підвищенням жирності молока до 3,79 %. Вихід молочного жиру становить 297,89 кг. Починаючи з третьої лактації, продуктивність помітно зростає: надої досягають 8909 кг, а вихід молочного жиру — 338,54 кг. Четверта лактація є однією з найбільш продуктивних — 9804 кг молока при стабільному вмісті жиру 3,80 % і найвищому серед масових груп виході молочного жиру — 372,55 кг. П'ята лактація характеризується дещо нижчим надоєм — 9071 кг, однак відзначається найвищим вмістом жиру серед груп (3,81 %) та значним виходом молочного жиру — 421,81 кг. На шостій лактації надої становлять 8818 кг, при вмісті жиру 3,80 % та найвищому виході молочного жиру серед старших груп — 449,08 кг.

Отже, аналіз молочної продуктивності у розрізі лактацій свідчить, що найвищі надої спостерігаються у корів четвертої лактації, тоді як максимальний вихід молочного жиру характерний для корів старших лактацій (5–6). Це підтверджує закономірність поступового зростання продуктивності з віком тварин до певного рівня з подальшим її стабілізуванням і незначним зниженням у старшому віці.

3.5 Відтворювальні характеристики стада

Відтворна здатність стада є одним із ключових показників ефективності ведення молочного скотарства, оскільки вона безпосередньо впливає на рівень молочної продуктивності, ритмічність виробництва та економічні результати господарства. До основних відтворювальних показників належать вік першого отелення, сервіс-період, міжотельний інтервал, вихід телят, а також рівень яловості та запліднюваність корів. У СТОВ «АгроКо» відтворення стада організовано на достатньо високому рівні, що забезпечується системним підходом до осіменіння, контролем за станом здоров'я тварин та належною годівлею корів у різні фізіологічні періоди. Вік першого отелення у господарстві становить близько 27–28 місяців, що відповідає зоотехнічним нормам і свідчить про раціональне вирощування ремонтного молодняка. Це дозволяє оптимально використовувати генетичний потенціал тварин і зменшувати непродуктивні витрати на їх утримання.

Сервіс-період у стаді підтримується на рівні, який забезпечує регулярне отримання приплоду та стабільну лактаційну продуктивність. Завдяки організованому штучному осіменінню та своєчасному виявленню корів в охоті досягається достатній рівень запліднюваності. Міжотельний інтервал у господарстві перебуває в межах фізіологічної норми, що свідчить про відсутність значних порушень у відтворному процесі. Це сприяє рівномірному надоям молока протягом року та стабільному надходженню приплоду. Рівень виходу телят характеризується як задовільний і забезпечує своєчасне поповнення стада ремонтним молодняком. При цьому значна увага приділяється збереженості новонароджених телят, що позитивно впливає на формування майбутнього продуктивного поголів'я.

Відтворення стада є одним із найважливіших елементів технології виробництва молока, оскільки воно забезпечує безперервність лактаційного процесу, своєчасне отримання приплоду та оновлення поголів'я. Рівень відтворення оцінюють за низкою зоотехнічних показників, серед яких вік першого осіменіння, жива маса телиць при осіменінні, тривалість сервіс- та

сухостійного періодів, а також вихід телят. Порівняння фактичних показників із нормативними дозволяє оцінити ефективність організації відтворення у господарстві.

Таблиця 8

Показники відтворення молочного стада

Показник	Існуючі показники	Нормативні показники
Вік першого осіменіння, міс	16,5	до 16-18
Маса телиці при першому осіменінні, кг	390	380-410
Тривалість сервіс-періоду, діб	94	60-80
Тривалість сухостійного періоду, діб	60	45-60
Вихід телят на 100 голів, %	98	більше 90

Згідно з наведеними даними, вік першого осіменіння телиць у господарстві становить 16,5 місяців, що повністю відповідає нормативним вимогам (16–18 місяців). Це свідчить про правильну організацію вирощування ремонтного молодняку та своєчасне досягнення ним фізіологічної зрілості. Жива маса телиць при першому осіменінні становить 390 кг і також знаходиться в межах рекомендованих значень (380–410 кг), що є позитивним показником, оскільки забезпечує нормальний перебіг першої тільності та подальшу продуктивність тварин. Разом із тим, тривалість сервіс-періоду у господарстві становить 94 доби, що перевищує нормативний показник (60–80 діб). Це може свідчити про певні недоліки у відтворній роботі, зокрема несвоєчасне виявлення охоти або вплив післяотельних ускладнень. Тривалість сухостійного періоду становить 60 діб, що відповідає верхній межі норми (45–60 діб). Такий показник є допустимим і забезпечує належну підготовку корів до наступної лактації. Вихід телят на 100 корів становить 98 %, що перевищує нормативний рівень (>90 %) і свідчить про достатньо ефективну організацію відтворення та добру збереженість приплоду.

Отже, аналіз відтворних показників стада СТОВ «АгроКо» свідчить про загалом задовільний рівень організації відтворення. Більшість показників (вік і маса при першому осіменінні, сухостійний період, вихід телят) відповідають нормативам або перевищують їх. Водночас подовжений сервіс-період потребує корекції, що дозволить підвищити ефективність відтворення стада та покращити загальну продуктивність господарства.

3.6 Технологія переробки продукції тваринництва

ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» є одним із провідних підприємств молочної промисловості Черкаської області, яке спеціалізується на переробці молока та виробництві широкого асортименту сирної продукції. Історія комбінату бере початок ще з 1930-х років, коли він був створений як маслосирзавод на базі переробки молока. У процесі розвитку підприємство неодноразово реконструювалося, розширювало виробничі потужності та змінювало організаційно-правову форму, а з 1995 року функціонує як приватне акціонерне товариство.

Основним видом діяльності підприємства є перероблення молока та виробництво сиру, масла та інших молочних продуктів. Продукція комбінату представлена під торговою маркою «Звени Гора» і включає тверді та напівтверді сири, плавлені сири, кисломолочні продукти, вершкове масло, сирні вироби та інші молочні продукти.

Виробництво на підприємстві здійснюється на сучасному технологічному обладнанні із застосуванням заквасок бактеріальних культур та дотриманням міжнародних стандартів якості та безпечності харчових продуктів. Особлива увага приділяється контролю якості сировини, що надходить від сільськогосподарських підприємств регіону.

ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» має значну соціально-економічну роль для регіону, оскільки забезпечує робочі місця, сприяє розвитку молочного скотарства та формує стабільний ринок збуту молочної

сировини. Підприємство також здійснює реалізацію продукції як на внутрішньому ринку України, так і на експорт.

Отже, ПрАТ «Звенигородський сироробний комбінат» є сучасним потужним підприємством молочної галузі, яке поєднує багаторічний досвід виробництва, сучасні технології переробки молока та широкий асортимент конкурентоспроможної продукції.

Рисунок 1. Технологія виробництва сирів ТМ «Звени Гора»

Торгова марка «Звени Гора» представляє асортимент твердих, напівтвердих і плавлених сирів, виробництво яких здійснюється на потужностях Звенигородського сироробного комбінату (Черкаська область). Технологічний процес базується на класичній схемі сироваріння з використанням сучасних біотехнологічних підходів, автоматизованих систем контролю та вимог стандартів HACCP і ISO.

1. Характеристика сировини

Основною сировиною для виробництва сирів є коров'яче молоко, яке повинно відповідати вимогам щодо мікробіологічних, фізико-хімічних та органолептичних показників. Перед переробкою молоко проходить первинну обробку, що включає фільтрацію, нормалізацію за масовою часткою жиру та білка, а також пастеризацію з метою зниження мікробного навантаження.

Рисунок 2. Заквашування молока

Додатковими компонентами є заквасочні культури молочнокислих бактерій, сичужний фермент, хлорид кальцію та кухонна сіль.

2. Підготовка молока до згортання

Пастеризоване та охолоджене до оптимальної температури молоко подається у сироробні ванни, де здійснюється внесення заквасочних культур. Мікрофлора заквасок забезпечує розвиток молочнокислого бродіння, формування смаку та аромату майбутнього продукту.

Після цього вносять сичужний фермент, що ініціює процес коагуляції казеїну та утворення щільного гелю (сирного згустку).

Рисунок 3. Обробка сирного згустку

Отриманий згусток піддається механічному розрізанню на сирне зерно заданого розміру. Подальше повільне підігрівання маси сприяє виділенню сироватки та ущільненню структури зерна. Регулювання температурно-часових параметрів на даному етапі є критичним для формування

консистенції майбутнього сиру.

4. Формування та пресування

Сирне зерно відділяється від сироватки та направляється у формувальні апарати. Формування забезпечує надання продукту стандартної геометричної форми. Далі здійснюється пресування, метою якого є видалення залишкової вологи та формування щільної білкової структури.

5. Соління

Соління сирів здійснюється сухим способом або шляхом занурення у сольовий розсіл. Даний етап забезпечує не лише формування смакових властивостей, а й регуляцію мікробіологічних процесів та консистенції продукту.

Рисунок 6. Дозрівання

Дозрівання є одним із ключових етапів технологічного процесу. Сири витримуються у спеціальних камерах при контрольованих параметрах температури та відносної вологості повітря. У цей період відбуваються складні біохімічні процеси: протеоліз і ліполіз, які формують смак, аромат і текстуру готового продукту.

Тривалість дозрівання залежить від виду сиру і може становити від кількох тижнів до кількох місяців.

7. Виробництво плавлених сирів

Плавлені сири виготовляються шляхом термічної обробки натуральних

сирів із додаванням емульгуючих солей. Процес включає подрібнення сировини, плавлення при підвищеній температурі, гомогенізацію та фасування у герметичну тару.

Технологія виробництва сирів ТМ «Звени Гора» базується на класичних принципах сироваріння з інтеграцією сучасних біотехнологічних рішень. Висока якість продукції забезпечується суворим контролем сировини, оптимізацією ферментативних процесів та дотриманням параметрів дозрівання, що в сукупності формує стабільні органолептичні та фізико-хімічні характеристики готових сирів.

4. Економічна ефективність

Економічна ефективність виробництва молока є одним із ключових показників діяльності сільськогосподарського підприємства, оскільки відображає співвідношення витрат і отриманих результатів. Вона дає змогу оцінити рівень раціональності використання ресурсів, собівартість продукції, розмір виручки та кінцевий фінансовий результат. Аналіз цих показників є необхідним для визначення прибутковості галузі та обґрунтування шляхів підвищення її ефективності.

Таблиця 9

Економічні результати виробництва молока

Показник	Одиниці виміру	2025 рік
Вироблено продукції	ц	142800
Витрати на виробництво	грн.	197 064 000
Собівартість	грн./ц	1380
Оплата праці з нарахуваннями	т. грн.	925,76
Витрати люд.-год.	т. люд. год	12,0
Витрати к.од на 1 ц молока	ц	1,1
Реалізовано продукції в заліковій вазі	т	140000
Реалізовано продукції в фізичній вазі	т	142800
Виручка від реалізації	т. грн.	12470
Ціна реалізації 1 ц в заліковій вазі	грн.	1600
Прибуток (+)	т. грн.	9715,14
Рівень рентабельності	%	38,56

Аналіз економічних показників свідчить, що у господарстві вироблено 142,8 тис. ц молока, що відповідає високому рівню продуктивності стада. Загальні витрати на виробництво становлять 197,1 млн грн, при собівартості 1380 грн/ц, що є типовим для сучасних умов молочного скотарства.

Найбільшу частку витрат займають корми (близько 50 %), що підтверджує їх вирішальне значення у формуванні собівартості молока. Оплата праці з нарахуваннями та інші витрати мають меншу, але суттєву частку у структурі витрат. Реалізація продукції у заліковій вазі становить 140 тис. ц, що забезпечило виручку 224 млн грн при середній ціні реалізації 1600 грн/ц. Отриманий прибуток становить 26,9 млн грн, а рівень рентабельності — 13,7 %, що свідчить про економічну доцільність виробництва молока та загалом позитивний фінансовий результат діяльності господарства.

Отже, аналіз економічних показників виробництва молока у господарстві свідчить про достатньо ефективне ведення галузі. Отриманий обсяг продукції та рівень виручки забезпечують позитивний фінансовий результат діяльності підприємства. Рівень собівартості молока є відносно стабільним, а структура витрат показує, що найбільшу частку займають корми, що є характерним для молочного скотарства. Господарство отримує прибуток від реалізації молока, а рівень рентабельності підтверджує економічну доцільність його виробництва. Разом з тим, наявні резерви підвищення ефективності за рахунок зниження витрат, покращення кормової бази та підвищення продуктивності корів, що дозволить у перспективі збільшити прибутковість галузі.

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз екстер'єрних показників корів засвідчив, що тварини господарства характеризуються чітко вираженим молочним типом конституції, гармонійним розвитком статей тіла та достатньо високими індексами будови тіла. Отримані дані свідчать про міцність конституції, пропорційність розвитку організму та відповідність тварин напрямку продуктивності.

2. Молочна продуктивність корів характеризується високим рівнем і стабільністю показників. Середній надій корів перевищує 9500 кг, що свідчить про ефективне використання генетичного потенціалу стада. Встановлено закономірне зростання продуктивності до четвертої лактації з подальшою стабілізацією та незначним зниженням у старшому віці.

3. Відтворні показники стада загалом перебувають у межах або наближаються до нормативних значень. Вік першого осіменіння та жива маса телиць відповідають зоотехнічним вимогам, що свідчить про належну організацію вирощування ремонтного молодняку. Водночас відмічається подовження сервіс-періоду, що вказує на певні недоліки в організації відтворення.

4. Виробництво молока в господарстві є економічно ефективним, про що свідчить позитивний рівень рентабельності. Основну частку витрат становлять корми, що є характерним для молочного скотарства. Отримані фінансові результати підтверджують доцільність ведення галузі.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Комплексна оцінка виробничо-зоотехнічних та економічних показників свідчить, що СТОВ «АгроКо» характеризується достатньо високим рівнем розвитку молочного скотарства. Підприємство має стабільну продуктивність стада, задовільні відтворні показники та позитивні економічні результати. Подальше підвищення ефективності можливе за рахунок удосконалення селекційної роботи, оптимізації відтворення та зниження собівартості продукції.

2. Рекомендується здійснити заходи щодо скорочення сервіс-періоду шляхом удосконалення системи виявлення охоти, підвищення ефективності штучного осіменіння та посилення ветеринарного контролю у післяотельний період. Доцільним є також покращення умов утримання та годівлі корів у перехідні періоди.

Список використаних джерел

1. Аналіз біометричних даних у розведенні та селекції тварин. Крамаренко С.С., Луговий С. І., Лихач А. В. Миколаїв, МНАУ. 2019. 211 с.
2. Бабік Н. П. Вплив генотипових чинників на тривалість і ефективність довічного використання корів голштинської породи. Розведення і генетика тварин : міжвідом. тематич. наук. зб. К. : ФОП Рибаченко О.М., 2017. Вип. 53. С. 69-78.
3. Бабік Н. П. Продуктивне довголіття корів молочних порід залежно від тривалості їх першого сервіс-періоду. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнології ім. С. З. Гжицького*. Львів, 2018. Т. 20. № 84. С. 9-15.
4. Башенко М. І., Дубін А. М. Методологія і практика селекції корів-рекордисток та родин. К. : Науковий світ, 2002. 117 с.
5. Башенко М.І., Хмельничий Л.М. Тривалість господарського використання корів української червоно-рябої молочної породи. *Розведення і генетика тварин*: міжвідом. тематич. наук. зб. К. : Аграрна наука, 2003. Вип. 37. С. 22-25.
6. Буркат В. П., Полупан Ю. П. Розведення за лініями: генезис понять і методів та сучасний селекційний контекст. К. : Аграрна наука, 2004. 68 с.
7. Буркат В. П., Полупан Ю. П. Генезис понять і методів та сучасний селекційний контекст розведення тварин за лініями. *Розведення і генетика тварин* : міжвідом. тематич. наук. зб. К. : Аграрна наука, 2005. Вип. 38. С. 3-36.
8. Вергун П., Бойко В. Рання оцінка первісток. *Тваринництво України*. 1994. № 6. С. 18.
9. Войтенко С., Вишневський Л. Особливості галузі молочного скотарства. *Тваринництво України*. 2015. № 9. С. 2-5.
10. Вплив бугаїв-плідників на якість нащадків. Грінкевич Л. З. [та ін.]

Таврійський науковий вісник. Херсон : Айлант, 2005. Вип. 39. Ч. 1. С. 47-49.

11. Вплив походження за батьком і лінійної належності на господарські корисні ознаки корів. Гладій М. В., Полупан Ю. П., Базишина І. В. Вісник Сумського національного аграрного університету : науковий журнал : серія «Тваринництво». Суми, 2014. Вип. 7 (26). С. 3-11.

12. Гнатюк С.І. Оцінка ефективності формування внутрішньопородних типів української червоної молочної породи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.02.01 «Розведення та селекція тварин». с. Чубинське Київської області, 2012. 20 с.

13. Гальчинська І. А. Роль селекційно-генетичних факторів у формуванні заводського стада української червоно-рябої молочної породи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.02.01 «Розведення та селекція тварин». Київ - Чубинське, 2009. 19 с.

14. Дубін А. М. Племінне значення та методи оцінки родин корів. Вісник Білоцерківського державного аграрного університету. Біла Церква, 1999. Вип. 8. Ч. 2. С. 80-85.

15. Крамаренко С.С., Луговий С.І., Лихач А.В., Крамаренко О.С. Аналіз біометричних даних у розведенні та селекції тварин. Миколаїв, МНАУ. 2019. 211 с.

16. Кузів М. І. Продуктивні та біологічні особливості корів української червоно-рябої молочної породи різних генотипів. Кузів М. І. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького: збірник наукових трудов. Львів, 2009. Т. 11, № 3 (42). Ч. 2. С. 277-280.

17. Ліщук С. Особливості українських чорно- та червоно-рябої молочних порід Поділля. Ліщук С.Г. *Тваринництво України* : наук. практ. журн. 2014. - N 12. - С. 21-25 : табл. - Библиогр. в конце ст. 25. Ліщук С. Г. Селекційно-генетичні та біологічні особливості українських чорно-рябої та червоно-рябої молочних порід в умовах Поділля : автореферат дис. ...

канд. с.-г. наук : 06.02.01 Ліщук С. Г. [б. м.], 2015. 19 с.

18. Ладика В. І., Хмельничий Л. М., Салогуб А. М. Організація та головні напрямки селекційно-племінної роботи в молочному скотарстві Сумського регіону. Вісник Сумського національного аграрного університету : науковий журнал : серія «Тваринництво». Суми, 2014. Вип. 2/1(24). С. 3-10.

19. Міжпородне схрещування в популяції молочної худоби. А.М. Дубін [та ін.] ; за ред. С. Ю. Рубана. К. : *Науковий світ*. 2009. 170 с.

20. Павленко О. Генетичні аспекти резистентності молочної худоби. Павленко О., Бірюкова О. *Тваринництво України* : наук. практ. журн. 2014. N 7. С. 21-24.

21. Пелехатий М. С., Кучер Д. М. Господарсько-корисні ознаки корів-первісток української чорно-рябої молочної породи при різному рівні гетерогенного підбору. Вісник Сумського національного аграрного університету : науково-методичний журнал : серія «Тваринництво». Суми, 2012. Вип. 7. С. 59-67.

22. Пелехатий М. С., Піддубна Л. М., Кучер Д. М. Племінний підбір у відкритій популяції молочної худоби. *Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва*: зб. наук. праць Білоцерківського державного аграрного університету. Біла Церква, 2012. Вип. 7 (90). С. 94-98.

23. Полупан Ю., Коваль Т., Вороненко В. Поєднуваність ліній і споріднених груп червоної молочної худоби. *Тваринництво України*. 2003. № 11, С. 11- 14.